

Ana Maria NARTI

Amintiri

Amintiri despre revista *Teatrul*? Nimerisem în redacție, cred, în 1962, nu pentru că doream să ajung acolo, ci pentru că tovarășii de la Comitetul Central nu vroiau să capăt un post definitiv la *Contemporanul*, publicație la care colaborasem încă din 1958. Toate străduințele lui George Ivașcu, redactorul-șef de la *Contemporanul*, de a mă angaja nu duseseră decât la un compromis. Tovarășa Beșcu (sau Beciu, nu îmi mai aduc bine aminte), răspunzătoare ideologică pentru calitatea partinic-pură a celei mai mari reviste culturale din vremea aceea, hotărâse: dosarul meu era prea încărcat pentru a îngădui o poziție sigură. (Cine știe ce colegi din timpul studiilor de la Institutul de teatru și film mă descrieseră în chip de evident „dușman de clasă“.) Întrucât Ivașcu avea totuși influență în cercurile înalte, mi s-a oferit un post la revista *Teatrul*. Bineînțeles, am primit cu bucurie – situația de colaborator extern era foarte nesigură și economic nu totdeauna satisfăcătoare. O anumită tristețe se amesteca în bucuria mea: la *Contemporanul* se dădeau marile bătălii, acolo reînviaseră Bogza, Călinescu, Arghezi și cu timpul chiar și Blaga, acolo se lansau poezii tineri și se apărau filmele cât de cât îndrăznețe. Ce puteam face la *Teatrul*, care apărea numai odată pe lună și avea mai puțini cititori?

Colaborarea cu *Contemporanul* a continuat ca și înainte, dar destul de curând aveam să descopăr multe prilejuri de bucurie în noua mea lume minusculă. Aici am întâlnit o colegă care avea să devină cea mai bună prietenă a mea nu numai în viața mea românească, ci și în vremea de dincolo de cortina de fier. Ne întâlniserăm, Ileana Popovici și cu mine, într-o totală comunitate de trăire a teatrului și a gazetăriei; chiar când nu aveam aceleași preferințe estetice câștigam enorm din dialogul nostru atât de apropiat. În plus, Ileana era, și mai este sigur și astăzi, o severă arbită a textului: ochii ei cer totdeauna precizie și claritate în scris și eu, care treceam prin perioada exuberanțelor, aveam mare nevoie de critica ei.

În practica de fiecare zi revista s-a dovedit mult mai vitală decât crezusem. Ceea ce a dat culori tari experiențelor de aici a fost marea apropiere de omul de teatru. Chiar când se supărau pe cronicile mele și mă înfruntau cu îndârjire – oamenii de teatru din România nu se disting prin timiditate – reacțiile regizorilor, scenografilor și actorilor îmi erau de mare folos. Învătam să înțeleg viața lăuntrică a repetițiilor și întâlnirii cu spectatorul. Eram încă mult prea tânără și de aceea de multe ori eram dură, crudă, în descrierea neajunsurilor unui spectacol, dar înțelegeam din ce în ce mai adânc cât de grea este munca de dincolo de culise și cât de necruțătoare este confruntarea cu publicul. Poate că munca împreună cu regizorii Liviu Ciulei și Andrei Șerban – cea mai frumoasă experiență de teatru din viața mea – nu ar fi avut loc dacă nu aș fi făcut parte din redacția de la revista *Teatrul*: acolo puteam scrie cât doream de mult – ceea ce din punct de vedere gazetăresc nu este chiar bine, dar pentru mine însemna o mare cantitate de exercițiu critic. Și conducerea redacției mă lăsa să fac tot ce îmi trecea prin minte. După un timp, Liviu Ciulei m-a invitat să vin să lucrez cu jumătate de normă la secretariatul literar al Teatrului „Bulandra”; cred că datoram în mare parte acest început de aventură teatrală textelor mele din revista *Teatrul*.

Chiar faptul că o asemenea revistă lunară era în perspectiva partidului comunist mai puțin primejdioasă decât ziarele și revistele de mare distribuție ne dădea avantaje. Nu eram hărțuite și hărțuiți – noi, cei care semnam articolele – ca jurnaliștii de la *Contemporanul*, nu ni se cerea socoteală în fiecare săptămână pentru presupuse greșeli ideologice. Bănuiesc că cei mai mulți dintre tovarășii conducători din paradisul comunist nu se sinchiseau să meargă la teatru; ne bucuram de o anumită libertate, până ce unul sau altul dintre politrucii se trezea, înfierându-ne păcatele. Așa se face că revista a putut publica una dintre cele acerbe scrieri satirice despre limba și mentalitatea birocrăției comuniste, comedia lui Teodor Mazilu *Proștii sub clar de lună*. Interdicția spectacolului de la „Bulandra” a venit ca o lovitură de trăsnet, când textul exista gata tipărit în revistă.

Îmi închipui că redactorul-șef Traian Șelmaru și adjunctul său, Florin Tornea, au fost chemați la CC și siliți să-și facă umili autocritica acolo. Dar niciunul dintre ei nu și-a pierdut locul de muncă. Anii '60 au fost până la sfârșit anii unei liberalizări relative, rezultat al unei mai mult sau mai puțin conștiente relaxări a controlului și cenzurii. Atacurile apocaliptice împotriva culturii aveau să se dezlănțuie după ce eu mă ascusesem dincolo de graniță, cerând azil politic în Suedia. Libertatea scurtă a gazetarilor de teatru era un reflex al libertății teatrului, care a trăit în acest deceniu una dintre cele mai bogate perioade de căutări și descoperiri din istoria creației scenice române. Traian Șelmaru se mulțumea să asiste cu dulce pasivitate îngăduitoare la această explozie de creativitate – mă întreb dacă înțelegea amploarea efortului de înnoire și răzvrătire din lumea scenei și culiselor. Florin Tornea ne ajuta – cu rafinamentul său cultural și cu exigențele sale – să povestim prezentul atât de bogat de pe scenele de la București, Craiova, Cluj, Piatra Neamț. Toată această iluzorie descătușare a luat brusc sfârșit, cred eu, în momentul interzicerii spectacolului lui Pintilie cu *Revizorul* de Gogol în 1971. După această violentă intervenție în actul teatral întregul peisaj cultural avea să fie supus atacurilor împotriva oricărei exuberanțe nepartinice. Înainte, în anii '60, nu știuserăm să ne bucurăm îndeajuns de scurta noastră fericire teatrală.